

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ РЕЗЕРВІВ ДЛЯ ВІДШКОДУВАННЯ МОЖЛИВИХ ВТРАТ І ВІДОБРАЖЕННЯ ЇХ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Анотація. Розглянуто новий порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банкієвськими операціями відповідно до постанови Правління Національного банку України № 23, що вступила в дію з 1 січня 2013 року, і розроблена на основі міжнародних стандартів, а також відображення цієї постанови в бухгалтерському обліку згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Аннотация. Рассмотрен новый порядок формирования и использования банками Украины резервов для возмещения возможных потерь по активным банковским операциям в соответствии с постановлением Правления Национального банка Украины № 23, которое вступило в силу с 1 января 2013 года и было разработано на основании международных стандартов, а также отображения этого постановления в бухгалтерском учете в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности

Annotation. The article considers a new procedure for the formation and use of reserves by Ukrainian banks to compensate for possible losses on active banking operations in accordance with the act of the Board of the National Bank of Ukraine № 23, which came into force on 1 January 2013 and was developed on the basis of international standards. Representation of this act in banking accounting in accordance with international financial reporting standards is studied.

Ключові слова: резерви, фінансові зобов'язання, ризик, банк, суб'єкти господарювання, коефіцієнт.

Відповідно до постанови НБУ № 23, яка набула чинності з 1 січня 2013 року, розробленої на основі міжнародних стандартів, змінюється порядок формування та використання резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями.

Мета статті – розглянути новий порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, відображення їх у бухгалтерському обліку згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Даним питанням займалися такі вчені, як: Бичков В. П., Москвін В. А., Ларіна О. І., О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ятченко [1 – 3], але у зв'язку зі змінами в законодавстві України ця тема й зараз потребує подальшого розгляду.

Резерви поділяються на резерви за активами (за фінансовими активами та за дебіторською заборгованістю господарської діяльності банку); резерви за наданими фінансовими зобов'язаннями.

Резерви за активами є спеціальними (оцінними) резервами, які зменшують балансову вартість активів і необхідність формування яких спричинена зменшенням корисності таких активів.

Резерви за наданими фінансовими зобов'язаннями є забезпеченням їх виконання у майбутньому, що визнається у балансі банку як зобов'язання та свідчить про можливі втрати внаслідок вибуття ресурсів, пов'язаного з виконанням банком таких фінансових зобов'язань.

Банк із метою розрахунку резервів класифікує активи, надані фінансові зобов'язання за такими категоріями якості:

I (найвища) – немає ризику або ризик є мінімальним;

II – помірний ризик;

III – значний ризик;

IV – високий ризик;

V (найнижча) – реалізований ризик (заборгованість є безнадійною).

Банк має право самостійно встановити діапазони даних категорій з урахуванням кредитної історії боржника та іншої інформації, що забезпечує об'єктивну оцінку.

Банк формує резерви за кредитами, наданими фізичним та юридичним особам (у тому числі банкам), які обліковуються за балансовими рахунками таких груп: строкові вклади (депозити), що розміщені в інших банках; кредити, що надані іншим банкам; кошти на вимогу інших банків (активні залишки); кредити, що надані за операціями репо суб'єктам господарювання; кредити, що надані за врахованими векселями суб'єктам господарювання; вимоги, що надані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання; кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання; кредити в інвестиційну діяльність, що надані суб'єктам господарювання; іпотечні кредити, що надані суб'єктам господарювання; кредити, що надані органам державної влади; кредити, що надані органам місцевого самоврядування; іпотечні кредити, що надані органам державної влади; іпотечні кредити, що надані органам місцевого самоврядування; кредити на поточні потреби, що надані фізичним особам; фінансовий лізинг

кредити, що надані фізичним особам; кошти на вимогу суб'єктів господарювання (активні залишки); кошти на вимогу фізичних осіб (активні залишки); кошти небанківських фінансових установ (активні залишки).

Банк не формує резерву за кредитними операціями між установами в системі одного банку; за коштами, що перераховані Національному банку України.

Також банк може зробити оцінку фінансового стану боржника, що здійснюється за даними фінансової звітності (форма 1 та форма 2) шляхом розрахунку десяти коефіцієнтів (коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня), проміжний коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності, коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від звичайної діяльності, коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від звичайної діяльності, коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком, коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності позикового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності).

Після розрахунку коефіцієнтів розраховуються галузевий інтегральний показник.

На основі проведених розрахунків банк визначає клас боржника.

Оцінка стану обслуговування боргу здійснюється за 5 категоріями, які залежать від строку простроченої заборгованості.

Клас боржника та оцінка стану обслуговування боргу визначають клас якості кредиту.

Є два способи розрахунку резервів:

1. Для кредитів, які мають графік погашення кредиту. Банк на звітну дату розраховує розмір резерву за кредитом на індивідуальній основі як суму перевищення балансової вартості кредиту (без урахування суми раніше сформованого резерву) над теперішньою вартістю попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за цим кредитом. Майбутні грошові потоки складаються із суми очікуваних платежів за кредитом та відсотками, суми прострочених платежів та суми коштів від реалізації застави з урахуванням часу, необхідного для реалізації застави.

Нинішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом, розраховується банком як дисконтована сума цих потоків, зважених на показник ризику цього кредиту.

Під час визначення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків за кредитом їх оцінка здійснюється з урахуванням майбутніх грошових потоків від реалізації забезпечення. Майбутні грошові потоки від реалізації забезпечення розраховуються як сума майбутніх грошових потоків від реалізації забезпечення (за мінусом витрат, пов'язаних із реалізацією застави), зважених на коефіцієнт ліквідності забезпечення та дисконтованих за ставкою відсотка, що застосовується для дисконтування майбутніх грошових потоків за кредитом.

Банк розраховує майбутній грошовий потік від реалізації забезпечення виходячи з таких строків: гарантії – 90 днів, майнові права на грошові кошти – 10 днів, майно – 90 днів.

2. Для кредитних ліній та овердрафтів. Банк на звітну дату розраховує розмір резерву за кредитами овердрафт та кредитними лініями, за якими невідомі кількість траншів і строк їх погашення, як суму перевищення балансової вартості кредиту (без урахування раніше сформованого резерву) над сумою боргу за кредитом на дату розрахунку резерву, зваженого на показник безризиковості активу, і вартості забезпечення, зваженої на відповідний коефіцієнт ліквідності [4].

Розрахунки за першим способом є більш складними й менш наочні порівняно з другим.

Кошти під резерви акумулюються на балансовому рахунку 2400 КА "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі", 2401 КА "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на портфельній основі".

Операції з формування (коригування) спеціальних резервів за наданими кредитами відображаються у бухгалтерському обліку за проведеннями, наведеними в таблиці [5].

Таблиця

**Облік операцій з формування (коригування)
спеціальних резервів за наданими кредитами**

№ п/п	Зміст операції	Бухгалтерські проведення	
		Дебет	Кредит
1	Формування резерву під кредити, що оцінюються на індивідуальній основі		
	За операціями з клієнтами		
	у національній валюті	7 702	2 400
	в іноземній валюті	3 800	2 400
		7 702	3 801
2	Формування резерву під кредити, що оцінюються на портфельній основі		
	За операціями з клієнтами		
	у національній валюті	7 702	2 401
	в іноземній валюті	3 800	2 401
		7 702	3 801
3	Зменшення розрахункового розміру резерву під кредити, що оцінюються на індивідуальній основі		
	За операціями з клієнтами		
	у національній валюті	2 400	7 702
	в іноземній валюті (за офіційним курсом гривні до іноземної валюти на дату коригування)	2 400	3 800

	в іноземній валюті (за офіційним курсом гривні до іноземної валюти на дату формування резерву)	3 801	7 702
4	Зменшення розрахункового розміру резерву під кредити, що оцінюються на портфельній основі		
	За операціями з клієнтами		
	у національній валюті	2 401	7 702
	в іноземній валюті (за офіційним курсом гривні до іноземної валюти на дату коригування)	2 401	3 800
	в іноземній валюті (за офіційним курсом гривні до іноземної валюти на дату формування резерву)	3 801	7 702

Розгляд процесу формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, відображення їх у бухгалтерському обліку згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності є актуальним у наш час у зв'язку зі змінами українського законодавства. Формування резервів виходить за межі інтересів кожного окремого банку, адже банківське резервування є інструментом грошово-кредитної політики, що свідчить про наявність ознак публічності в правовідносинах. Політику національного банку України щодо формування резервів можна характеризувати як послідовну, спрямовану на гнучке управління кредитним ризиком та підвищення банківської стабільності.

Наук. керівн. Турінов А. В.

-
- Література:** 1. Бичков В. П. О банківських резервах / В. П. Бичков // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 21–26.
2. Москвін В. А. Шляхи вдосконалення обов'язкового резервування / В. А. Москвін, О. І. Ларіна // Гроші і кредит. – 2012. – № 3. – С. 39–40. 3. Кириченко О. Банківський менеджмент : навч. посібн. / Кириченко О., Гіленко І., Ятченко А. – К. : Основи. – 2010. – 671 с. 4. Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 зі змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку 499 від 30.11.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12/page>.
5. Постанова Правління Національного банку України від 27.12.2007 р. № 481 зі змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 59 від 26.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0048-08/page>.